

ЧАСТОТА ТА СТРУКТУРА НЕПСИХОТИЧНИХ ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У СТУДЕНТІВ ЗАЛЕЖНО ВІД СТАТІ, КУРСУ, ФОРМИ НАВЧАННЯ ТА СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ**О.С. Юрценюк**

Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці, Україна

Ключові слова:*непсихотичні психічні розлади, невротичні розлади, афективні розлади, депресія, тривога, студенти.**Буковинський медичний вісник. Т.23, № 3 (91). С. 107-111.***DOI:***10.24061/2413-0737.XXIV.3.91.2019.69***E-mail:** *yurtsenyuk.olga@bsmu.edu.ua***Резюме.** У статті проаналізовано частоту та структуру непсихотичних психічних розладів (НПР) у студентів різних спеціальностей вищих навчальних закладів залежно від статі, курсу, форми навчання та спеціалізації.**Мета дослідження** — визначити частоту та структуру непсихотичних психічних розладів у студентів.**Матеріал і методи.** Аналізували результати обстеження 1235 студентів. Застосовані методи: клінічний, клініко-психопатологічний, клініко-епідеміологічний, клініко-анамнестичний, експериментально-психологічний та статистичний методи.**Результати.** Встановлено, що найбільшу схильність до розвитку НПР мали студенти спеціальностей «Педіатрія» та «Медична психологія»—48,48%, а найменшу — у студентів філософсько-теологічного факультету—9,68%.**Висновки.** Встановлено, що у студентів найчастіше діагностували невротичні, пов'язані зі стресом, та соматоформні розлади. Найбільш схильними до розвитку непсихотичних психічних розладів виявились студенти 1-х та 5-х курсів навчання.**Ключевые слова:***непсихотические психические расстройства, невротические расстройства, аффективные расстройства, депрессия, тревога, студенты.**Буковинский медицинский вестник. Т.23, № 3 (91). С. 107-111.***ЧАСТОТА И СТРУКТУРА НЕПСИХОТИЧЕСКИХ ПСИХИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ У СТУДЕНТОВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ПОЛА, КУРСА, ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ И СПЕЦИАЛИЗАЦИИ****О.С. Юрценюк****Резюме.** В статье проанализировано частоту и структуру непсихотических психических расстройств (НПР) у студентов разных специальностей высших учебных заведений в зависимости от пола, курса, формы обучения и специализации.**Цель исследования** — определить частоту и структуру непсихотических психических расстройств у студентов.**Материал и методы.** Анализировали результаты обследования 1235 студентов. Применены методы: клинический, клинико-психопатологический, клинико-эпидемиологический, клинико-анамнестический, экспериментально-психологический и статистический методы.**Результаты.** Установлено, что наибольшую склонность к развитию НПР имели студенты специальностей «Педиатрия» и «Медицинская психология»— 48,48%, а наименьшую — студенты философско-теологического факультета— 9,68%.**Выводы.** Установлено, что у студентов чаще всего диагностировали невротические, связанные со стрессом, и соматоформные расстройства. Наиболее склонными к развитию непсихотических психических расстройств оказались студенты 1-х и 5-х курсов.

Оригінальні дослідження

Keywords: *non-psychotic mental disorders, neurotic disorders, affective disorders, depression, anxiety, students.*

Bukovinian Medical Herald. V.23, № 3 (91). P. 107-111.

FREQUENCY AND STRUCTURE OF NON-PSYCHOTIC MENTAL DISORDERS IN STUDENTS DEPENDING ON GENDER, COURSE, FORM OF STUDY AND SPECIALIZATION

O.S. Yurtseniuk

Abstract. *Frequency and structure of non-psychotic mental disorders (NPMD) in students of different specialties in higher educational institutions have been analysed in the article depending on gender, course, form of study and specialization.*

Objective: *to determine the frequency and structure of non-psychotic mental disorders in students.*

Material and methods. *The results of the survey of 1,235 students were analyzed. Applied methods: clinical, clinical-psychopathological, clinical-epidemiological, clinical-anamnestic, experimental-psychological and statistical methods.*

Results. *It was found that students in specialty "Pediatrics" and "Medical psychology" had the greatest tendency to develop NPMD-48.48%, and the least — students of the Philosophical and Theological Faculty-9.68%.*

Conclusions. *It has been established that neurotic, caused by stress, and somatomorphic disorders were diagnosed in students most often. The 1st and 5th year students were most likely to develop NPMD.*

Вступ. Актуальність проблеми непсихотичних психічних розладів у студентів не втрачає свого значення, а навпаки, — як мінімум популяризація цього феномена в масах, диктує безліч причин займатися цим питанням, вести статистику і виявляти потенційних «кандидатів» із цим видом розладів. Також необхідно відзначити той факт, що клінічні прояви невротоподібних станів можуть маскуватися під шизофренію із в'ялим перебігом, тому рання і детальна діагностика може допомогти виявити подібні порушення [1].

«Студентський невроз» — збірне поняття хвороби в осіб певної вікової категорії 18–25 років, що включає: неврастенію, невроз нав'язливих станів, панічні, соматоформні, фобічні та тривожні розлади. Розвиток цих невротичних розладів у період пізньої юності цілком обґрунтований, тому що в цей віковий діапазон відбувається формування розумової і моральної діяльності, а також підвищена потреба в соціалізації та нових видах відповідальності [2]. Необхідно враховувати, що саме в цей період відзначається пік інтелектуальних можливостей і інтелектуальної діяльності, підвищена самокритичність і схильність до самоаналізу, проходження кризи ідентичності. Велика кількість зовнішніх подразників, необхідність здійснення навчальних програм, а також набуття особистісної незалежності — це лише частина того, що переживає психіка молодих людей. Надмірний вплив подібних факторів негативно позначається на відповідальних і недовірливих студентах, які приділяють багато часу не тільки навчанню, а й власному становленню в соціумі. Саме в таких людей і можуть починати проявлятися подібні розлади, або бути вже вираженими, якщо стресові фактори починали свій вплив ще в шкільному віці [3, 4].

Необхідність дослідження НПП у студентів визначається їх широким розповсюдженням у популяції, а своєчасне виявлення потенційних груп, де частіше

трапляються певні категорії невротичних розладів, допоможе виділити їх структуру.

Мета дослідження. Визначити частоту та структуру непсихотичних психічних розладів у студентів залежно від статі, курсу, форми навчання та спеціалізації.

Матеріал і методи. Нами, протягом 2015–2017 рр., з дотриманням принципів біоетики та деонтології (на початку в кожного обстеженого отримувалася інформована згода на проведення дослідження) проведено суцільне комплексне обстеження студентів I–V курсів медичних факультетів Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» (БДМУ) та студентів I–IV курсів факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, філологічного факультету, Інституту фізико-технічних та комп'ютерних наук, факультету математики та інформатики, філософсько-теологічного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. У результаті першого скринінгового обстеження ми отримали вихідну групу обстеження кількістю 1679 студентів. Через рік, при повторному загальному обстеженні вихідної групи студентів (1679 осіб), ми зібрали 1235 уніфікованих карт, що відповідали загальному критерію включення в дослідження. Отже, надалі, ми аналізували результати обстеження 1235 студентів.

Усіх студентів (1235 осіб) розподілено на дві групи — основну (I) та порівняльну (II). До основної групи увійшли 317 (25,67%) студентів, у яких діагностовано непсихотичні психічні розлади (НПП). Для верифікації клінічних особливостей НПП, як II порівняльна група, обстежено 918 (74,33%) студентів без НПП, практично здорових.

У дослідженні брали участь 852 студенти (68,99%) Буковинського державного медичного університету та 383 студенти (31,01%) Чернівецького національного

університету ім. Ю. Федьковича. Середній вік обстежених ($20,15 \pm 0,05$) років. У гендерному розподілі серед усіх обстежених було 365 чоловіків та 870 жінок, відповідно 29,55% та 70,45%. Вибірка не мала суттєвих відмінностей за статевим і віковим складом, місцем мешкання, формою навчання. Провідним критерієм включення особи до дослідження було її навчання у вищому навчальному закладі. Обстеження проводили в міжсесійний період.

Застосовані методи: клінічний, клініко-психопатологічний, клініко-епідеміологічний, клініко-анамнестичний, експериментально-психологічний та статистичний методи.

Психодіагностичне дослідження проводилося за допомогою експериментально-психологічних методик: ступінь вираження тривожної симптоматики вивчався за допомогою тесту Спілбергера-Ханіна. Ступінь вираженості депресивної симптоматики оцінювали за допомогою шкали самооцінки депресії Цунга (W. K. Zung). Тест адаптований у відділенні наркології НДІ ім. Бехтерева Р.І. Балашовою. Вивчення особистісних особливостей проводили з використанням скороченого багатофакторного опитувальника особистості (СБОУ), розробленого на підставі тесту MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory). Рівень алекситимії визначали за допомогою Торонтської Алекситимічної Шкали (TAS), створеної G. J. Taylor і співавт. (1985).

З метою визначення рівня нейротизму використовували методику експрес-діагностики неврозу К. Хека і Х. Хесса [5].

Основним завданням клініко-психопатологічного методу дослідження була комплексна оцінка психічного статусу обстеженого. Даний метод базувався на загальноприйнятих підходах до психіатричного обстеження шляхом інтерв'ювання та спостереження. Опитування здійснювали із застосуванням діагностично-дослідницьких критеріїв МКХ-10.

Усім обстеженим проводили напівструктуроване інтерв'ю. Воно враховувало індивідуальний підхід до кожного студента і було спрямовано на виявлення клінічних симптомів НПП відповідно до діагностичних критеріїв розділу V «Психічні розлади» МКХ-10. Дані клініко-психопатологічного обстеження реєстрували у додатку до карти обстеження студента. На основі обох карт формувалася база даних обстежених (у форматі Microsoft Excel XP для Windows) для подальшої статистичної обробки отриманих даних.

Результати дослідження та їх обговорення. У результаті дослідження неспихотичні психічні розлади було діагностовано у 317 (25,67%) студентів, зокрема у 97 (30,60%) чоловічої статі (Ч) та 220 (69,40%) жіночої статі (Ж).

Як видно з даних таблиці 1, в основній групі переважали студенти з невротичними, пов'язаними зі стресом,

Таблиця 1

Розподіл хворих за діагнозами залежно від статі

Діагноз, рубрика за МКХ 10	Загальна кількість, абс.	Чоловіки		Жінки	
		абс.	%	абс.	%
Афективні розлади настрою (F30-34.1)	79	23	23,71	56	25,45
Невротичні, пов'язані зі стресом, та соматоформні розлади (F40-48.1)	187	62	63,92	125	56,82
Поведінкові синдроми, пов'язані із фізіологічними порушеннями і фізичними чинниками (F50-51.4)	20	3	3,09	17	7,73
Розлади зрілої особистості і поведінки у дорослих (F60-60.7)	31	9	9,28	22	10,0
Всього	317	97	100,0	220	100,0

та соматоформними розладами (F40–48.1) 187 (58,99%), на другому місці були афективні розлади настрою (F30–34.1) — 79 (24,92%) осіб, далі розлади зрілої особистості і поведінки у дорослих (F60–60.7) — діагностовано у 31 (9,78%) студента, і нарешті поведінкові синдроми, пов'язані з фізіологічними порушеннями і фізичними чинниками (F50–51.4) — 20 (6,30%) відповідно.

У статевому розподілі виявлено такі результати: афективні розлади діагностовано у 23 чоловіків (23,71%) та 56 жінок (25,45%), невротичні розлади виявлені у 62 Ч (63,92%) та 125 Ж (56,82%), поведінкові синдроми — у 3 (3,09%) та 17 (7,73%) відповідно,

розлади зрілої особистості і поведінки у дорослих діагностовано в 9 Ч (9,28%) та 22 Ж (10,0%). Таким чином, у гендерному розподілі діагнози були фактично однорідними. Хоча в чоловіків незначно, але переважали невротичні, пов'язані зі стресом, та соматоформні розлади (F40–48.1) — 63,92%, у той час як для жінок більш притаманними були афективні розлади настрою (F30–34.1) — 25,45%. Дані результати отримані з урахуванням загальної кількості обстежених жінок чоловіків та їх часток.

Аналізуючи частоту виявлення НПП у обстежених студентів (див. табл. 2), можна зауважити, що найбільша

Оригінальні дослідження

кількість студентів з НПР навчалися на 5-му курсі — 45 осіб, що становило 29,80% від 151 обстеженого студента п'ятого курсу і 14,20% від 317 студентів, у яких виявлено НПР, це можна пояснити підвищенням рівня дистресу в даній когорти студентів у зв'язку з необхідністю вибору вузької спеціалізації, відповідальністю перед майбутньою роботою, випускними іспитами, частою необхідністю додаткової роботи в поєднанні з навчанням. Також високою виявилась поширеність НПР серед студентів I-го курсу — 73 особи, що становило 27,24% від 268 обстежених студентів I курсу і 23,03% від 317 студентів, у яких виявлено НПР. Прикметно, що переважали невротичні, пов'язані зі стресом, та соматоформні розлади — 67,12%, що можна пояснити зміною умов навчання, проживання, новою системою освіти, високими вимогами до сучасного студента,

розладами адаптації.

Серед студентів третього курсу у 77,78% діагностовано невротичні, пов'язані зі стресом, та соматоформні розлади, що можна пояснити високим рівнем стресу, пов'язаного зі складанням ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок 1».

Аналізуючи поширеність НПР серед студентів, залежно від форми навчання, виявлено, що 135 (42,58%) студентів навчалися на бюджетній формі та 182 (57,42%) — на контрактній формі навчання, що підтверджує гіпотезу про незначний вплив форми навчання на формування НПР у молоді.

Розглядаючи аспект впливу обраної спеціалізації на розвиток НПР у студентів-медиків, отримано такі результати: спеціальність «Стоматологія» — 47 осіб з НПР і це становить 21,96% від 214 обстежених стоматологів;

Таблиця 2

Поширеність нозологій залежно від курсу навчання

Курс навчання	Кількість обстежених студентів, абс.	Кількість осіб з НПР, абс.	Загальна кількість, % (відповідно до кількості обстежених студентів на курсі, %)	F 30.0-34.1		F 40.0-48.1		F 50.0-51.4		F 60.0-60.7	
				абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
I	268	73	23,03 (27,24)	12	16,44	49	67,12	4	5,48	8	10,96
II	164	35	11,04 (21,34)	14	40,00	14	40,00	5	14,29	2	5,71
III	268	63	19,87 (23,51)	10	15,87	49	77,78	0	0,00	4	6,35
IV	374	99	31,23 (26,47)	25	25,25	53	53,54	10	10,10	11	11,11
V	151	45	14,20 (29,80)	16	35,56	22	48,89	1	2,22	6	13,33
VI	10	2	0,63 (20,00)	2	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	1235	317	100,0	79	24,92	187	58,99	20	6,31	31	9,78

спеціальність «Лікувальна справа» — 142 (24,82%) з 572 обстежених; спеціальність «Педіатрія», «Медична психологія» — 32 (48,48%) хворих із 66 обстежених студентів цих спеціальностей. Студентів Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича ми згрупували за спеціальностями (факультетами) та отримали такі результати: інженерно-технічний факультет — у 7 студентів з 28 обстежених виявлено НПР, що становило 25,0%; факультет математики та інформатики — 19 (26,02%) осіб із 73 обстежених; філософсько-теологічний факультет — 3 (9,68%) особи з НПР із 31 обстеженого; факультет педагогіки, пси-

хології та соціальної роботи — 48 (29,63%) студентів з НПР із 162 обстежених; факультет історії, політології та міжнародних відносин — 13 (19,12%) осіб із 68 обстежених; економічний факультет — 6 (28,57%) студентів з НПР із 21 обстеженого. Отже, найбільшу схильність до розвитку НПР виявили у студентів спеціальностей «Педіатрія» та «Медична психологія» — 48,48%, а найменшу — у студентів філософсько-теологічного факультету — 9,68%, що, відповідно до нашої гіпотези, пояснюється особистісними характеристиками молодих людей, які обирають ту чи іншу спеціальність.

Висновки. Отже, аналізуючи частоту та структуру

непсихотичних психічних розладів у студентів різних спеціальностей вищих навчальних закладів залежно від статі, курсу, форми навчання та спеціалізації виявлено, що для більшості характерні невротичні, пов'язані зі стресом, та соматоформні розлади. Форма навчання не має суттєвого впливу на розвиток непсихотичних психічних розладів. Найбільш схильними до розвитку непсихотичних психічних розладів виявились студенти 1-х та 5-х курсів навчання. Отримані результати необхідно враховувати при побудові системи профілактичних заходів та для своєчасного виявлення й лікування вищезгаданих розладів.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження планується продовжувати, вивчаючи соціально-психологічні фактори формування непсихотичних психічних розладів, та будувати нові комплексні методи діагностики, лікування та профілактики вищезазначених розладів.

Список літератури

1. Рябцева ВМ. Отношение к болезни и стратегии совладания при непсихотических расстройствах юношеского возраста. Психиатрия. 2016;71:79–80.
2. Бігун НІ. Психологічні умови особистісного розвитку підлітків з депресивними розладами: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори –2006; 2011. 160 с.
3. Решетова ТВ, Герасимова АВ, Решетов АВ. Депрессия в общей врачебной практике: медико-социальные особенности современного больного и когнитивносберегающая терапия. Психиатрия и психофармакотерапия им. ПБ Ганнушкина. 2017;4:22–9.
4. Логинов ИП, Солодкая ЕВ, Савин СЗ. Современные пред-

ставления об этнических особенностях непсихотических депрессивных расстройствах в подростковом возрасте (транскультуральное исследование). Международный научно-исследовательский журнал. 2017;4–3:162–5.

5. Малкина-Пых ИГ. Психосоматика. Москва: Эксмо; 2008. 1024 с.

References

1. Riabtseva VM. Otnoshenie k bolezni i strategii sovladaniya pri nepsikhoticheskikh rasstroystvakh yunosheskogo vozrasta [Attitude towards illness and coping strategies in adolescent non-psychotic disorders]. Psychiatry. 2016;71:79–80. (in Russian).
2. Bihun NI. Psykholohichni umovy osobystisnoho rozvytku pidlitkiv z depresyvnymi rozladamy [Psychological conditions of personal development of adolescents with depressive disorders]: monohrafiia. Kam'ianets'-Podil's'kyi: PP Medobory –2006; 2011. 160 s. (in Ukrainian).
3. Reshetova TV, Gerasimova AV, Reshetov AV. Depressiya v obshchey vrachebnoy praktike: mediko-sotsial'nye osobennosti sovremennogo bol'nogo i kognitivnosberegayushchaya terapiya [Depression in general practice: medical and social aspects of modern patient and cognitive-saving therapy]. Psikhatriya i psikhofarmakoterapiya im. P. B. Gannushkina. 2017;4:22–9. (in Russian).
4. Loginov IP, Solodkaya EV, Savin SZ. Sovremennye predstavleniya ob etnicheskikh osobennostyakh nepsikhoticheskikh depressivnykh rasstroystvakh v podrostkovom vozraste (transkul'tural'noe issledovanie) [Modern concept of ethnic differences of non-psychotic depressive disorders in adolescent age (trans-cultural research)]. International Research Journal. 2017;4–3:162–5. (in Russian).
5. Malkina-Pykh IG. Psikhosomatika [Psychosomatics]. Moscow: Eksmo; 2008. 1024 s. (in Russian).

Відомості про автора:

Юрценюк О. С. — к.мед.н., доцент кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С. М. Савенка Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці, Україна.

Сведения об авторе:

Юрценюк О. С. — к.мед.н., доцент кафедры нервных болезней, психиатрии и медицинской психологии им. С. М. Савенка Высшего государственного учебного заведения Украины «Буковинский государственный медицинский университет», г. Черновцы, Украина.

Information about the author:

Yurtseniuk Olha — Candidate of Medical Sciences, Associate Professor of the Department of Neurology, Psychiatry and Medical Psychology named after S. Savenko of the Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovinian State Medical University», Chernivtsi, Ukraine.

Надійшла до редакції 31.05.2019

Рецензент — проф. Пlesh І.А.

© О.С. Юрценюк, 2019